

Project Waterkracht OVA 0

Antwerpen (Lillo), Antwerpen

2023E109

ARCHEOLOGIENOTA

PROGRAMMA VAN MAATREGELEN

BUREAUONDERZOEK

VLAAMS ERFGOED CENRTRUM [VEC]

2440 GEEL

LIESDONK 5

AUTEUR:

Kim Aluwé

ERKEND ARCHEOLOOG:

K. Aluwé (OE/ERK/Archeoloog/2021/0029)

© Vlaams Erfgoed Centrum VEC, Geel, 2023

Niets uit deze uitgave mag vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie of welke wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Vlaams Erfgoedcentrum VEC. Vlaams Erfgoedcentrum VEC aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

INHOUDSTAFEL

INHOUDSTAFEL	1
INLEIDING	2
1. PROGRAMMA VAN MAATREGELEN	3
1.1 Administratieve gegevens	3
1.2 Synthese	5
1.3 Gemotiveerd advies	6
BIBLIOGRAFIE	i
BIJLAGE	ii

INLEIDING

De initiatiefnemer plant de aanleg van een waterleiding in de Antwerpse haven. Deze aanvraag betreft een eerste vooruitgeschoven gedeelte van het tracé (OVA 0). De totale oppervlakte van het projectgebied bedraagt ca. 58.230m², de gecombineerde oppervlakte van de geplande bodemingrepen bedraagt ca 58.230m².

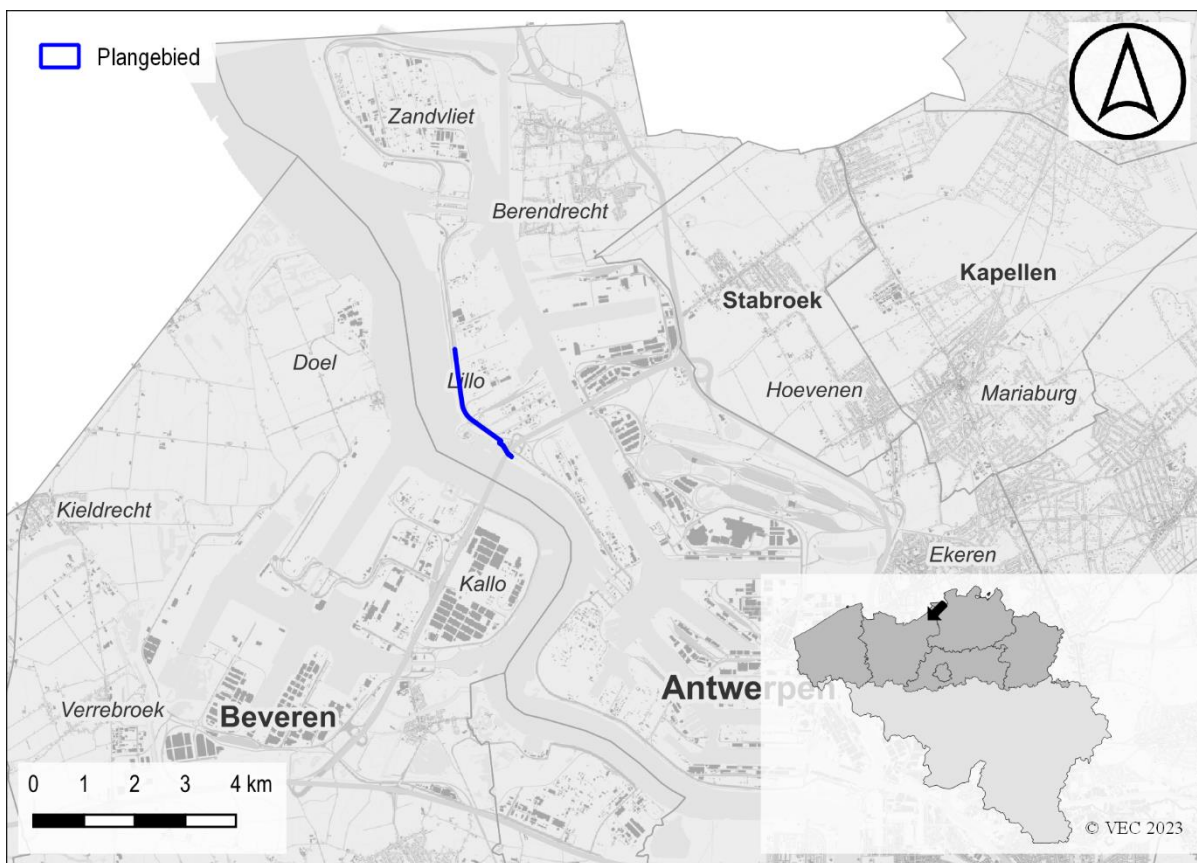
Het projectgebied situeert zich volgens het gewestplan in een zone bestemd als industriegebied en bijzonder natuurgebied (leidingstraat). Het plangebied situeert zich noch binnen een vastgestelde archeologische zone, noch binnen een archeologische site, noch binnen een gebied waar geen archeologie te verwachten valt. Deze archeologienota wordt opgemaakt omdat de gecombineerde oppervlakte van de geplande bodemingrepen meer dan 1.000 m² bedraagt en de gecombineerde oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de aanvraag betrekking heeft meer dan 3.000 m² bedraagt.

VLAAMS ERFGOED CENRTRUM [VEC] is aangesteld om deze archeologienota in de eerste plaats door middel van een bureaustudie op te maken met het oog op een advies naar uitgesteld vooronderzoek, werfbegeleiding, of vrijgave van het terrein.

1. PROGRAMMA VAN MAATREGELEN

1.1 Administratieve gegevens

PROJECTCODE	2023E109	
ERKENNINGSNUMMER	OE/ERK/ARCHEOLOOG/2015/0071	
<i>BOUNDING GEOMETRY</i>	X ₁ : 144251	Y ₁ : 221184
	X ₂ :145411	Y ₂ : 223433
KADASTER	Antwerpen, 18 AFD/Antwerpen, Sectie A, openbaar domein Antwerpen, 18 AFD/Antwerpen, Sectie F, 163F, 163/2P, 180H + openbaar domein	
GEOGRAFISCHE INPLANTING	Figuur 1	
OPZET INITIATIEFNEMER	Aanleg waterleiding	

Figuur 1: Ruime situering projectgebied t.a.v. GRB-basiskaart (© geopunt).

Figuur 2: Situering projectgebied t.a.v. GRB-basiskaart (© geopunt).

1.2 Synthese

De opdrachtgever plant de aanleg van een waterleiding in de Antwerpse haven. Het tracé in deze vooruitgeschoven aanvraag (OVA 0) is ca. 2,5km lang en loopt langsheen de Scheldelaan. De leiding heeft een diameter van 0,7m en wordt in een sleuf aangelegd in de berm tussen de Scheldelaan en de spoorweg of in de parkeerstrook/afslagstrook van de Scheldelaan. De aanlegsleuf is onderaan 1,7m breed, heeft een maximale helling van 45° en wordt tussen 1,6 en 2,1m diep uitgegraven. Voor de kruising van andere leidingen wordt uitzonderlijk een diepte van 2,9m bereikt.

Het plangebied bevond zich origineel in de laaggelegen Scheldepolders, maar werd in het kader van de ontwikkeling en uitbreiding van de haven 6-7m opgehoogd met gronden afkomstig van de aanleg van de dokken. De bodemkaart geeft de situatie weer voor de uitbreiding en ophoging van de haven, toen het plangebied nog deel uitmaakte van de Scheldepolders waar matig tot zeer sterk gleyige/natte (zwarte) kleibodems zonder profiel domineren.

In de 11de-12de eeuw werd gestart met de inpoldering van gronden langsheen de Schelde ontstonden verschillende kleine polderdorpen (Oorderen, Wilmarsdonk, Lillo, Kallo). Dijkdoorbraken en stormvloedten zorgen vanaf de 14de eeuw voor talrijke overstromingen. Aan het begin van de 80-jarige oorlog, in 1578-1580 werd in opdracht van Willem van Oranje aan weerszijden van de Schelde een fort opgericht ter verdediging van de Schelde en de stad Antwerpen: fort Liefkenshoek op linkeroever en fort Lillo op de rechteroever. Op rechteroever bevinden zich nog meerdere bouwwerken uit deze periode: schans/fort Blauwgaren, de Kruisschans, Fort Sint-Filips en Fort Frederik Hendrik. Ter verdediging van de stad Antwerpen werden regelmatig op strategische plaatsen dijken doorgebroken en polders blank gezet. Het zou tot het begin van de 18de eeuw duren om de dijken en polders te herstellen.

Antwerpen blijft ook in de 19de-20ste eeuw van groot strategisch belang. Vanaf de jaren 1860 worden verscheidene forten zoals Lillo, Liefkenshoek en Sint-Philips mits aanpassingen opgenomen in de fortengordel van de Brialmontversterking. In WOI wordt de stad verdedigd door twee ringen met forten. In WOII bleef Antwerpen tot de bevrijding in 1944 relatief gespaard van grote vernielingen. De haven van Antwerpen was nadien van groot strategisch belang voor de geallieerden om de aanvoer van materiaal en mensen te garanderen zodat ze ook verder konden oprukken naar Duitsland. Met de V-bommen kon Duitsland de omgeving van Antwerpen vanop grote afstand bestoken.

Tussen 1956 en 1967 werd het zogenaamde Tienjarenplan uitgevoerd. Deze hield een grote noordelijke uitbreiding van de haven in met de aanleg van Kanaaldokken B1, B2 en B3. Met de grond uit deze dokken werden de omliggende polders opgespoten en opgehoogd. Hierdoor zouden de polderdorpen Wilmarsdonk, Oorderen, Oosterweel en uiteindelijk ook Lillo verdwijnen.

Archeologisch onderzoek is tot op heden zeer beperkt en kaderde steeds in de inrichting van de haven. Het gehele havengebied werd gemiddeld 5m opgehoogd, waardoor het archeologisch bodemarchief slechts uitzonderlijk door nieuwe geplande werken wordt bedreigd. De meeste archeologienota's adviseren dan ook een vrijgave. De enige opgraving op rechteroever dateert al uit de jaren 1960 wanneer resten van het oude kerkhof en de kerk van Lillo uit de volle en late middeleeuwen aangetroffen. Bij de ontwikkelingen op linkeroever kwamen resten uit de 13de-15de eeuw aan het licht. Maar vooral de uitzonderlijke en talrijke vondsten van artefactenconcentraties en haardkuilen uit het Paleolithicum, Mesolithicum en Neolithicum bij de aanleg van het Deurganckdok vallen hier op.

1.3 Gemotiveerd advies

De geplande werken voor de aanleg van een waterleiding vormen geen bedreiging voor het archeologisch bodemarchief gezien ze volledig plaatsvinden binnen de recente ophoging van het havengebied van Antwerpen en veelal in een reeds verstoorde bodem parallel aan reeds bestaande leidingen. Hierdoor kan een vrijgave voor deze werken geadviseerd worden.

Ondanks het advies tot vrijgeven van het terrein, blijven de bepalingen voor het melden van toevalsvondsten van kracht, conform artikel 5.4.1 van het Onroerendergoeddecreet. De civieltechnisch uitvoerder is verplicht eventuele toevalsvondsten binnen drie dagen na ontdekking te melden bij Onroerend Erfgoed.

BIBLIOGRAFIE

LITERATUUR

Niet van toepassing

KAARTMATERIAAL

Niet van toepassing

DIGITALE BRONNEN

www.geopunt.be

<https://dov.vlaanderen.be>

<https://inventaris.onroenderfgoed.be>

<https://cartesius.be>

<https://loket.onroenderfgoed.be>

BIJLAGE

FIGURENLIJST

Figuur 1: Ruime situering projectgebied t.a.v. GRB-basiskaart (© geopunt).	4
Figuur 2: Situering projectgebied t.a.v. GRB-basiskaart (© geopunt).....	4

